

City deal Gelrestad

Ondergetekenden

1. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze de heer R. König, wethouder;
2. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Nijmegen, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze mevrouw H. Tiemens, wethouder;
3. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Apeldoorn, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze de heer J.G. Kruithof, wethouder;
4. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Ede, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, namens deze de heer L. Meijer, wethouder;

Partijen onder 1 tot en met 4 hierna samen te noemen: **Steden**;

5. Het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland, handelend als bestuursorgaan, namens deze de heer J.J. van Dijk, gedeputeerde energie en landbouw; hierna te noemen **Provincie Gelderland**;
6. Stichting Economic Board regio Arnhem-Nijmegen, te dezen vertegenwoordigd door de heer R. König, bestuurslid Economic Board regio Arnhem-Nijmegen;
7. Stichting Strategische Board Stedendriehoek, te dezen vertegenwoordigd door de heer J.G. Kruithof, bestuurslid Strategische Board Stedendriehoek;

Partijen onder 6 en 7 hierna te noemen **economic boards**;

8. Stichting Katholieke Universiteit, handelend onder de naam Radboud Universiteit, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw W.L.M. de Koning-Martens, vice-voorzitter College van Bestuur;
9. a. De publiekrechtelijke rechtspersoon Wageningen University, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw L.O. Fresco, voorzitter college van bestuur;
b. Stichting Wageningen Research, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw L.O. Fresco, voorzitter college van bestuur, en de heer I.J.J.H. Beukink, lid college van bestuur;
9.a. en 9.b. hierna samen te noemen: Wageningen University and Research;
10. De Papendal Holding B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer J.P. Schellens, directeur;
11. Stichting Rijnstate Ziekenhuis, te dezen vertegenwoordigd door de heer J.K. Cappon, lid Raad van Bestuur;
12. Stichting Katholieke Universiteit, handelend onder de naam Radboudumc, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw C.C. van Beek, lid Raad van Bestuur;
13. De Besloten Vennootschap Industriepark Kleefse Waard real estate, te dezen vertegenwoordigd door de heer K. Rijke, directeur;
14. ENGIE Energie Nederland Duurzaam Holding B.V., te dezen vertegenwoordigd door de heer R.J. Pessers, directeur;
15. De Naamloze Vennootschap Alliander, te dezen vertegenwoordigd door de heer P.C. Molengraaf, voorzitter Raad van Bestuur;
16. Rijn-IJssel Energie Coöperatie U.A., te dezen vertegenwoordigd door de heer J. de Wit, bestuurslid;
17. Stichting Wiek-II, te dezen vertegenwoordigd door de heer P. de Ridder, secretaris;
18. Stichting Alliantie Voeding Gelderse Vallei, hierna te noemen: Alliantie Voeding in de Zorg, te dezen vertegenwoordigd door de heer T. van Loenhout, voorzitter;
19. De Stichting Actief Comité Binnenstad Nijmegen, hierna te noemen ACBN Evenementenbureau Nijmegen, te dezen vertegenwoordigd door mevrouw T.E. Vrijmoet, directeur;

Partijen genoemd onder 6 tot en met 19 hierna te noemen 'regionale maatschappelijke partners';

20. De Minister van Economische Zaken, de heer H.G.J. Kamp, handelend in zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: EZ;
21. De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw E.I. Schippers, handelend in haar hoedanigheid van bestuursorgaan, hierna te noemen: VWS;

Partijen onder 20 en 21 hierna te noemen: **Rijksoverheid**;

Alle partijen hierna gezamenlijk te noemen: **Partijen**

Overwegingen

Algemene context Agenda Stad

- A. Rijksoverheid, steden en andere actoren werken aan de totstandkoming van de Agenda Stad, die de groei, innovatie en leefbaarheid van steden moet versterken en daarmee de productiviteitsgroei van Nederlandse steden.¹
- B. De Rijksoverheid beoogt hier onder andere door middel van 'City Deals' tussen steden, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties en de Rijksoverheid invulling aan te geven. City Deals karakteriseren zich doordat ze: 1) schaalvoordeel willen realiseren door bevordering van samenwerking tussen steden of stedelijke regio; 2) een voedingsbodemp creëren voor de tot stand koming van innovatieve producten die (inter)nationaal aansprekend en vermarktbaar zijn; 3) een innovatieve aanpak bevorderen voor grote maatschappelijke opgaven in de steden; en 4) de samenwerking versterken tussen uiteenlopende publieke en private partners.
- C. In de position paper 'Gelrestad'² en de propositie 'Nederland Stedenland' van de G32-steden³ is ingezet op een City Deal met het samenwerkingsverband Gelrestad, zijnde de stedelijke regio's Arnhem, Nijmegen, Ede en Apeldoorn.
- D. De (bestuurlijke) samenwerking die rond deze City Deal wordt gehanteerd kan kennis en ervaring opleveren voor het verder brengen van de aanbevelingen en het gedachtengoed uit het Rapport Maak Verschil van de Studiegroep Openbaar Bestuur.

Context City Deal Gelrestad

- A. Vier steden, drie krachtige sectoren: met deze City Deal willen de stedelijke regio's Arnhem, Nijmegen, Apeldoorn en Ede, meebouwen aan de economische groei en innovatiekracht van Nederland. De vier stedelijke regio's kunnen elkaar versterken vanuit ieders eigen profiel en de kracht van de drie voor dit gebied typische economische sectoren energy, food en health benutten. Dit in combinatie met hoogwaardige kennisinfrastructuur (universiteiten, hogescholen en vakopleidingen) als drijvende kracht voor deze sectoren. De steden zijn motoren voor een vitale economie in een prachtige duurzame omgeving, met een rijke historie en bijzondere landschappelijke kwaliteiten⁴. Mensen wonen, werken en investeren graag in de aansprekende setting van de provincie Gelderland, waar stedelijke en recreatieve waarden naast elkaar liggen, met een schoon en gezond leefklimaat én met een optimaal vestigingsklimaat voor (inter)nationale bedrijven. Een potentiële kracht is tot slot nog gelegen in de nabijgelegen economische kerngebieden (Randstad, Noord-Brabant, Nordrhein-Westfalen) en de water-, spoor- en wegcorridor van de Maasvlakte naar het Ruhrgebied en verder.
- B. Ideale proeftuin voor vernieuwing: binnen het samenwerkingsverband Gelrestad maken de Steden en Provincie Gelderland, samen met belangrijke (regionale) samenwerkingspartners, actief werk van belangrijke opgaven als energietransitie, duurzame voedselvoorziening en gezondheid. Of in internationaal aansprekende termen: smart energy, food en health. Slim omgaan met (schone) mobiliteit is daar onlosmakelijk mee verbonden. De hoogwaardige kennisinfrastructuur, met twee universiteiten, verschillende hogescholen en vakgerichte opleidingen is een belangrijke motor voor innovatie. Samen met bedrijven(clusters) draagt zij bij aan een klimaat van experimenteren met de focus op energy, food & health. Die kennis, de arbeidsmarkt en de dynamiek in de Steden zorgen voor massa en beweging en maken de stedelijke regio's van Gelrestad tot een ideale proeftuin voor innovatie. Tegelijkertijd is er nog fysieke ruimte en rust die in drukker stedelijke gebieden ontbreekt. Goede praktijkvoorbeelden van die proeftuin zijn de ontwikkeling van een zeer duurzame keten voor openbaar vervoer met Groen gas bussen, Trolley 2.0, de WEpod, Plant E, efficiënte zonneceltechnologie en snelfietsroutes voor de (elektrische) fiets.
- C. Meer dan de som der delen: de drie economische sectoren van de stedelijke regio's van Gelrestad functioneren sterker als zij de synergie tussen de sectoren benutten en daarvoor op zoek gaan naar cross-overs tussen deze sectoren. Benutting van cross-overs heeft als effect dat de drie sectoren niet naast elkaar bestaan maar meer worden dan de som der delen. Denk aan biobased economy, regionale en stedelijke voedselvoorziening en E-mobility. Een goed praktijkvoorbeeld van een cross-over is de Alliantie voeding in de zorg, waarbij voeding als 'preventief' medicijn bijdraagt aan het realiseren van gezondheid. Juist door de kruisbestuiving op te zoeken ontstaat er toegepaste kennis op de relatie tussen voeding en gedrag, alternatieven voor antibiotica, voedselveiligheid en toegepaste kennis met impact op de volksgezondheid. En die kennis en kunde wil het samenwerkingsverband Gelrestad ook toepassen en uitrollen binnen haar eigen

¹ Zie: Kamerbrief over de voortgang van de Agenda Stad, TK 31 757, nr. 73).

² Zie: <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/06/Aanzet-city-deals-Gelrestad.pdf>

³ Zie: <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/06/G32-Nederland-Stedenland.pdf> en bijbehorende matrixbijlage <http://agendastad.nl/wp-content/uploads/2015/05/G32-Matrix.pdf>.

⁴ Landschappelijke kwaliteiten zoals: het rivierenlandschap, de natuurwaarden, de stuwwallen en de Veluwe met het grootste nationale natuurpark

gemeenten. Duurzaamheidsoplossingen uitgevonden in een bepaalde stad worden uitgerold in andere Steden. Dit geldt voor zowel het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden.

- D. De doelen van deze City Deal sluiten goed aan bij de Health Deal 'Academy Het Dorp' en de City Deals 'Cleantechregio Stedendriehoek' en 'Voedsel op de Stedelijke Agenda'.⁵

Komen overeen

1. Doel

Met deze City Deal beogen Regionale maatschappelijke partners om Gelrestad (de stedelijke regio's Arnhem, Nijmegen, Ede en Apeldoorn) en de provincie Gelderland, een innovatieve koploper van Nederland te laten zijn op de sectoren Energy, Food en Health. Het Rijk juicht deze ambitie toe en ondersteunt dit via onder andere de inzet en acties zoals verwoord in deze deal. Daarbij zetten Partijen zich in om via projectmatige samenwerking rond de thema's mondiale energietransitie, duurzaamheid, gezondheid en voedsel cross-overs te realiseren tussen de sectoren Food, Health en Energy. Daarmee draagt de City Deal tegelijkertijd bij aan de realisatie van het Gelders Energieakkoord.⁶ Daarnaast werken Partijen samen om de stedelijke regio's binnen Gelrestad verder te profileren als bron voor innovatie en economisch potentieel voor de BV Nederland.

2. Afspraken

2.1 Afspraken algemeen

Partijen werken ter realisatie van bovenstaand doel – waar mogelijk in samenhang – aan vijf actiespo- ren:

- A. Het benutten van de potentie van Steden, Provincie Gelderland en regionale maatschappelijke partners als duurzame en innovatieve opdrachtverlener en als 'launching customer'. De markt die nodig is voor het van de grond krijgen van belangrijke vernieuwing vormen Steden, de Provincie Gelderland en Regionale maatschappelijke partners in belangrijke mate zelf. Zij willen de regionale product- en markt ketens verduurzamen en ondernemen stappen rond het aanbesteden van de eigen energievoorziening, een eigen gezonde inkoop voor restaurant, catering en andere voedsel-voorzieningen in de eigen organisaties of duurzame OV-concessies. In eerste instantie lanceren zij deze vernieuwing vooral zelf.
- B. Het ontwikkelen van 'living labs': ruimte voor proeftuinen is essentieel binnen de stedelijke regio's van Gelrestad. Daar onderscheiden deze stedelijke regio's zich op via bijvoorbeeld de innovaties die de Gelderse voedselcoöperaties aanjagen en via de ontwikkeling van de WEpod. In het kader van deze City Deal worden onder andere living labs op de volgende locaties ontwikkeld:
- Industripark Kleefse Waard (IPKW, Arnhem), de Groene Centrale (Nijmegen), de Groene Delta (Engie, Nijmegen): labs rond duurzame energie⁷;
  - World Food Center (Ede): lab rondom voedsel en AgroFood;
  - Papendal (Arnhem): labs op het snijvlak van voeding, gezondheid en sport;
  - Alliantie Voeding in de Zorg (Ede): lab op het gebied van voeding en bewegen in de zorgketen.
- C. Bij evenementen maken met name Steden, provincie en Regionale maatschappelijke partners hun focus op duurzame energie, voedsel en gezondheid in de praktijk concreet zichtbaar. Bijvoorbeeld door slimme en duurzame mobiliteit rondom die evenementen. Dit is in ieder geval de inzet bij de volgende evenementen:
- Velocity-congres 2017 (waar de fietsindustrie en overheden hun state of the art mobiliteitsop- lossingen aan de wereld tonen);
  - Green Capital 2018;
  - de Nijmeegse vierdaagse(-feesten);
  - Festival Food Unplugged;
  - de Marketgarden herdenkingen.
- D. Opstellen van een gezamenlijke ontwikkelagenda, want met het trots uitdragen van wat al is bereikt en waar nu aan wordt gewerkt is het werk niet af. Research & development blijven essentieel (evenals het investeren daarin) maar ook het benutten van cross-overs tussen de

⁵ Met de Health Deal 'Academy Het Dorp', afgesloten in januari 2017, beogen 57 partijen (waaronder gemeente Arnhem en provincie Gelderland) innovatieve R&D met, voor en door gebruikers van langdurende zorg te realiseren. De City Deal 'Voedsel op de stedelijke agenda', eveneens afgesloten in januari 2017 (met o.a. gemeente Ede), beogen de 13 ondertekenende partijen de transitie naar integraal voedselbeleid te focussen en versnellen. De City Deal 'Cleantechregio Stedendriehoek' (waaronder Apeldoorn), die is ondertekend in december 2016 wordt richt zich op beloftevolle innovaties rond energietransitie en circulariteit te versnellen en op te schalen, en Voedsel.

⁶ Via het Gelders Energieakkoord werken 147 publieke en private partijen onder de noemer 'samen komen we verder' samen aan de Gelderse energietransitie. Zie www.geldersenergieakkoord.nl.

⁷ Beide living labs werken procesmatig al samen, bijvoorbeeld aan het verbinden van verschillende innovatie hubs. Inhoudelijk vullen ze elkaar goed aan met enerzijds nadruk op innovatieve producten (IPKW) en anderzijds nadruk op energietransitie (Groene Centrale)

sectoren Energy, Food en Health. Nieuwe kansen en uitdagingen gezamenlijk in beeld brengen, onderzoeken en oplossen blijft van belang.

- E. Slimme governance: Om de ambities te realiseren worden geen nieuwe netwerken opgezet, maar krijgen bestaande samenwerkingsverbanden zoals de Economic Board Arnhem Nijmegen, de Triple Helix Food Valley⁸ en de Strategische Board Stedendriehoek (onder andere Cleantech) een impuls. Ook de samenwerking tussen duurzame energienetwerken Energy made in Arnhem en Power2Nijmegen wordt uitgebreid en geïntensiveerd omdat ze succesvol blijken te zijn en nieuwe verbindingen tussen sectoren creëren. Waar mogelijk maken we gebruik van bestaande regionale netwerken⁹. Dit alles in lijn met de gedachte dat de Gelrestad samenwerking meer is dan de som der delen en ook op landelijke en Europese schaal een stevig profiel verdient. Een en ander kan tevens zijn uitwerking krijgen in een regionale agenda, of waar dat kansrijk is in Euregionaal (Rijn-Waal) verband.

2.2 Inzet en acties van Partijen

2.2.1 Afspraken energietransitie en duurzame mobiliteit

De Steden en Provincie Gelderland dragen bij aan deze City Deal door:

- Bij nieuwe gemeentelijke energieaanbestedingen te behoren tot de top 3 van meest duurzame en innovatieve contracten van Nederland;
- In elk van de Steden minstens één living lab uit te laten groeien tot landelijk voorbeeld voor energietransitie;
- Grootschalige (sport)evenementen zo duurzaam mogelijk uit te voeren door bijvoorbeeld gebruik te maken van duurzame energie;
- Een onderzoek te starten naar de mogelijkheden duurzame en efficiënte energielandschappen te realiseren, onder andere in landelijke gebieden rond de Steden;
- Verschillende pilots Smart Energy Grids te faciliteren; een voortrekkersrol te vervullen in het gebruik van restwarmte uit afvalcentrales en andere bronnen: de ontwikkeling van open warmtenetten;
- Draagvlak voor energietransitie bij inwoners te verruimen door participatiemodellen te introduceren/faciliteren;
- Steden leefbaar en gezond te houden; vernieuwingen op het gebied van energie en mobiliteit hier aan koppelen bv. bevorderen fietsmobiliteit en innovaties rond fietspaden (zoals een verwarmd fietspad);
- Een werkgroep op te richten om Europese fondsen beter te benutten voor de sectoren Energy, Food en Health, vooral in het benutten van de schaalvoordelen van Gelrestad in Europees verband;
- De gemeente Apeldoorn en Provincie Gelderland zullen zich inspannen om verbindingen te leggen met de uitvoering van de City Deal Cleantechregio, zodat beide initiatieven elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen profiteren.

De Regionale maatschappelijke partners (IPKW, Engie, Alliander, Rijn IJssel energie coöperatie en Stichting Wiek-II¹⁰, Radboud Universiteit, Radboudumc, Rijnstate, ACBN Evenementenbureau Nijmegen) dragen bij aan deze City Deal door:

- De ontwikkeling en verdere uitbouw van 'living labs'¹¹ (en organisaties die living labs organiseren zoals SEECE¹²) zoals de Groene Delta van Engie en De Groene Centrale in Nijmegen, het Clean Mobility Center in Arnhem en het groene warmtenet Ede (met o.a. innovaties rond energietransitie en E-mobility);
- Verder te bouwen aan een infrastructuur van duurzame brandstoffen in de stedelijke regio's van de Gelrestad samenwerking door realisatie van waterstof tankstations en trolley-2.0/E-bus 2020 mede met behulp van De Groene Hub;
- Mee te doen in het onderzoek van de Steden en provincie Gelderland naar de mogelijkheden van duurzame en efficiënte energielandschappen en deel te nemen aan de ontwikkeling van open warmtenetten (pilots Smart Energy Grids);
- Vanuit het perspectief van de samenleving de transitie naar duurzame vormen van energiegebruik (wind, zon) te ondersteunen. De energietransitie tegen de laagst maatschappelijke kosten tot stand te laten komen. Gemeenten en de netbeheerder Liander stemmen gebieden af voor het uitfasen van de huidige gasinfrastructuur;

⁸ De Triple Helix Food Valley ondersteunt actief de bijdragen van Partijen en de gestelde doelen die bijdragen aan de opgaven die opgenomen zijn in haar strategische agenda

⁹ Een voorbeeld hiervan is het Gelders Antibiotica Resistenties en Infectiepreventie Netwerk (GAIN)

¹⁰ In samenwerking met Windpark Nijmegen-Betuwe

¹¹ In 'living labs': zorgt clustervorming en open innovatie voor verbindingen; is het delen van kennis tussen start-ups en ervaren spelers uit het bedrijfsleven vanzelfsprekend; ontstaan verbindingen tussen bedrijven, onderwijs en overheden.

¹² SEECE is het Sustainable Electrical Energy Centre of Expertise van de HAN.

- e) De inzet van Radboudumc en Radboud Universiteit om te komen tot een duurzame campus. Energieneutraal in 2030 en duurzame bereikbaarheid zijn hierbij belangrijke speerpunten die concreet ingevuld worden. Naast bijvoorbeeld besparingsmaatregelen en het stimuleren van duurzame vervoersvormen wordt in dialoog met partners gezocht naar innovatieve oplossingen;
- f) Participatie van Radboudumc in de werkgroep 'medicijnresten' die in het kader van de Green Deal 'Nederland op weg naar duurzame zorg' tot stand is gebracht. Ambitie daarbij is om, met ketenpartners (waaronder Radboud Universiteit), tot een routekaart voor het terugdringen van geneesmiddelen in afvalwater te komen;
- g) De inzet van de Radboud Universiteit van haar kennis en expertise op het gebied van slimme samenwerking en governance, om maatschappelijke innovaties in de actiesporen b. en e. (zie 2.1) te bevorderen en in stand te houden;
- h) De bijdrage van Rijnstate om samen met lokale partners gemeente, provincie, MKB, kennisinstellingen aan haar doelstelling om 50% CO₂ te reduceren in 2020 (t.o.v. 2006) door in te zetten op de reductie van afval (o.a. door plastic te scheiden), reductie van waterverbruik en het schoon lozen van afvalwater door het haalbaarheidsonderzoek naar Pharmafilter, en door te participeren in de mogelijke realisatie van het warmtenet (Noordtak Arnhem).
- i) Een experiment van ACBN Evenementenbureau Nijmegen bij de organisatie van grote evenementen, zoals bijvoorbeeld Vierdaagsefeesten, met innovatieve en duurzame oplossingen ten aanzien van afvalverwerking, mobiliteit, voedsel en energiegebruik. Zij stelt evenementen beschikbaar als platform voor partners en als laboratorium voor innovatie waarbij gelijktijdig de bewustwording van de bezoekers wordt gesterkt. Ze zal deze kennis en ervaringen delen met de andere grote evenementenorganisaties.

De economic boards dragen bij aan deze City Deal door:

meer economische slagkracht te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de in de samenwerking Gelrestad aanwezige diversiteit, het sterke ondernemersklimaat, hoge betrokkenheid van inwoners en de sterke troeven zoals topinstellingen, topsectoren, de strategische ligging en het aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Vanuit die doelstellingen onderschrijven de economic boards het belang en de doelstellingen van deze City Deal.

EZ draagt vanuit de Rijksoverheid bij aan deze City Deal door:

- a) bij te dragen aan de ontwikkeling van de living labs (rond energie) door het reeds in gang gezette proces van het creëren van experimenteerruimte in de wetgeving voort te zetten; en de succesvolle living labs te versterken en breder uitrollen waar mogelijk;
- b) het onderzoek naar en de uitwerking van de mogelijkheden voor financiering van warmtenetten voort, en deelt de uitkomsten hiervan actief met Gelrestad partners ten behoeve van de uitvoering van deze deal;
- c) zich in te spannen om verbindingen te leggen met de uitvoering van de City Deal Cleantechregio, zodat beide initiatieven elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen profiteren.

2.2.2 Afspraken cross-over food en health

De Steden en Provincie Gelderland dragen bij aan deze City Deal door:

- a) Binnen het samenwerkingsverband Gelrestad een ontwikkelagenda te formuleren waarin cross-overs zoals Food&Energy en Health&Energy nader uitgewerkt worden, maar ook andere onderwerpen / thema's die het totale regionaal economisch vermogen vergroten;
- b) In dit kader tevens een verkenning te doen om het potentieel te benutten van cross-overs tussen food en health op het gebied van sport;
- c) Voorstellen in Gelrestad-verband te ontwikkelen voor een regionaal economisch programma, teneinde met de betrokken partners op regionaal niveau de economische sectoren verder te bevorderen. Dit programma zal de verbinding leggen met het Topsectoren/Bedrijvenbeleid;
- d) Te onderzoeken op welke wijze onderzoeksfaciliteiten meer, beter en slimmer kunnen worden ingezet in de stedelijke regio's van Gelrestad en dit vervatten in concrete projectvoorstellen;
- e) Een World Food Center te ontwikkelen als iconisch programma met internationale uitstraling waarbinnen werk wordt gemaakt van cross-overs tussen Energy, Food en Health;
- f) Zich in te spannen om de cross-overs tussen de innovatiehubs van Gelrestad (Arnhem-Nijmegen en Ede-Wageningen), en met andere innovatiehubs in Nederland te vergroten, met kennisvalorisatie als aandachtspunt;
- g) Verbindingen te versterken met regionale voedselcoöperaties, zoals de Alliantie voeding in de zorg¹³;
- k) Het ontwikkelen en realiseren van proeftuinen op het vlak van food en health waar startups en scaleups producten verder kunnen testen en ontwikkelen;
- l) Het versterken van de bedrijvigheid op het vlak van food en health, het geven van business

¹³ http://www.alliantievoeding.nl/files/PDF/Frequently%20Asked%20Questions_Proeftuin%20Voeding%20in%20de%20Zorg.pdf

support aan innovatief en gevestigd MKB en het proactief acquireren van bedrijven die aansluiten op de specifieke sterktes op het vlak van food en health;

- m) Mede als vervolg op het Food & Agro Next event in Wageningen, in samenwerking met de European Agro Forestry Federation, een internationaal congres op het gebied van natuurlijke landbouw te organiseren;
- n) De City Deal Gelreestad te verbinden met aanverwante afspraken, zoals de City Deal Voedsel op de Stedelijke Agenda en de uitvoering van de Health Deal Academy Het Dorp, zodat de initiatieven elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen profiteren.

De Regionale maatschappelijke partners (Radboud Universiteit, Wageningen University and Research, Radboudumc, Rijnstate, Papendal en Alliantie Voeding in de Zorg) dragen bij aan deze City Deal door:

- a) De ontwikkeling van een interuniversitair Food-lab met het doel om met verschillende universiteiten samen te werken op de sectoren Food, Health en Energy;
- b) Manieren te zoeken om samen te werken op het raakvlak van Food en Health met 'sport' als verbindende schakel;
- c) Het initiëren en uitvoeren door Radboudumc en Wageningen University and Research van een wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen voeding en gezondheid (meetbaar herstel), in combinatie met het uitvoeren van onderzoek door de Radboud Universiteit naar de relatie tussen voeding en gedrag;
- d) Het leveren door Wageningen University and Research van onderzoek en onderwijs in het AgriFoodstelsel en op cross-overs als food en health (van precisielandbouw tot personal health);
- e) De inzet van Het Radboudumc en de Radboud Universiteit om samen met regionale partners het probleem van antibiotica resistentie multidisciplinair te benaderen;
- f) Het initiatief van Radboudumc en gemeente Nijmegen om in samenwerking met GGD Gelderland Zuid een duurzame beweging in Nijmegen te creëren, die bijdraagt aan het realiseren van een (meetbare) groene, gezonde stad in 'beweging', met als resultaat dat Nijmegenaren over 10 jaar fitter en gezonder zijn;
- g) De samenwerking van Rijnstate met onder andere de gemeente Arnhem aan innovaties in het sociaal domein om de ketenzorg voor kinderen met en ter voorkoming van ernstig overgewicht goed in te richten (GO!programma);
- h) Het onderzoek van Rijnstate in samenwerking met Wageningen University and Research op het gebied van immunologie, allergologie en voeding;
- i) De samenwerking tussen Sportmedisch Centrum Papendal en Rijnstate op het gebied van top- en breedtesportgeneeskunde;
- j) De Alliantie Voeding in de Zorg bundelt voedselkennis van Wageningen University and Research en medische zorg van Ziekenhuis Gelderse Vallei in (toegepast) onderzoek op het gebied van onder andere ondervoeding, reuk- en smaakveranderingen, diabetes, (top)sport en overgewicht bij kinderen;
- k) De Alliantie Voeding in de Zorg neemt het initiatief om met een grote groep koplopers op het gebied van voeding en zorg gezondheidswinst te realiseren door preventie in te bedden in transmurale zorg door middel van research- en innovatieprojecten.

De Rijksoverheid draagt bij aan deze City Deal door:

- a) EZ deelt kennis, kunde en legt verbindingen (via bijvoorbeeld haar internationaal netwerk) rond het te ontwikkelen World Food Center;
- b) EZ zet zich in voor het maken van interdepartementale afspraken over de inzet van de Rijksoverheid om de realisatie van het World Food Center te bevorderen;
- c) EZ neemt deel aan een werkgroep in de Gelreestad samenwerking om de Europese fondsen beter te benutten voor de sectoren Energy, Food en Health, waarbij er speciale aandacht is voor projecten gericht op cross-overs en onderzoeksfaciliteiten (beter en slimmer benutten). Met de werkgroep wordt aangesloten bij bestaande structuren in Oost-Nederland gericht op projectacquisitie en -ontwikkeling voor de Europese fondsen;
- d) EZ zal (via Startup Delta) de innovatiehubs in Gelreestad (Arnhem-Nijmegen en Ede-Wageningen) ondersteunen bij het toewerken naar 'one single hub' door de samenwerking onderling en met andere innovatiehubs te stimuleren;
- e) EZ en VWS zullen zich inspannen om verbindingen te leggen met de uitvoering van de Health Deal Academy Het Dorp, zodat beide initiatieven elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen profiteren. Datzelfde zullen zij doen aangaande de City Deal Voedsel op de Stedelijke Agenda;
- f) EZ zal zich inspannen om verbinding met het ministerie van Infrastructuur & Milieu te leggen waar het de ontwikkeling van de Nationale Omgevingsvisie en de positie van het World Food Centrum daarin betreft;
- g) VWS zet zich in om programma's gericht op het potentieel van de cross-over tussen Food en Health en Sport te stimuleren. De verkenning van Gelreestad partners op dit gebied kan hier mogelijk input voor leveren. Bijvoorbeeld voor de preventienota , het programma sport en beweging in de buurt en het programma sportimpuls van VWS;
- h) VWS zet zich in om programma's op het gebied van leefstijlen en ziektepreventie meer 'evidence-

based' te maken en benut hiervoor waar mogelijk de expertise van partijen als het Radboudumc, Rijnstate ziekenhuis en de Alliantie voeding in de zorg.

3. Bijdrage aan doelen Agenda Stad

Met deze City Deal beogen Partijen, bij te dragen aan de doelen van Agenda Stad door de krachtige sectoren in de stedelijke regio's van Gelrestad (Arnhem, Nijmegen, Apeldoorn en Ede) met elkaar door te ontwikkelen en kansen voor cross-overs tussen de sectoren en door samenwerking tussen de partners te benutten. Gelrestad wil daarbij naast het realiseren van extra economisch verdienvermogen ook urban showcases bieden voor stedelijke impulsen op het terrein van energietransitie, duurzame voedselvoorziening en gezondheid.

4. Slotbepalingen

4.1 Uitvoering

1. De Steden en Provincie Gelderland staan garant voor de uitvoering van de acties en leveren capaciteit om deze acties van de Steden en Provincie Gelderland te waarborgen en te monitoren.
2. EZ zal (via RVO) zorg dragen voor de coördinatie van de uitvoering van de acties van Rijkszijde.
3. Over de voortgang van de uitvoering van deze City Deal voeren Partijen periodiek overleg.

4.2 EU-conformiteit

De afspraken van deze City Deal zullen in overeenstemming met het recht van de Europese Unie worden uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technisch normen en voorschriften.

4.3 Afdwingbaarheid

Alle in deze City Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen. Partijen komen overeen dat de City Deal niet in rechte afdwingbaar is.

4.4 Wijziging, toetreding en opzegging

1. Elke partij kan de andere Partijen schriftelijk verzoeken deze City Deal te wijzigen. De wijziging behoeft de schriftelijke instemming van alle Partijen.
2. De wijziging en verklaringen tot instemming worden als bijlage aan deze City Deal gehecht.
3. In overeenstemming met alle Partijen kunnen ook tussentijds nieuwe partijen toetreden tot deze City Deal. Het verzoek tot toetreding en de verklaring van instemming daartoe worden als bijlage aan deze deal gehecht.
4. Elke Partij kan deze City Deal (te allen tijde) met inachtneming van een opzegtermijn van 2 maanden schriftelijk opzeggen.

4.5 Inwerkingtreding en looptijd

Deze City Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en loopt tot 30 januari 2019.

4.6 Openbaarheid

Deze City Deal zal samen met andere afgesloten City Deals openbaar worden gemaakt door publicatie in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten City Deal. De Rijksoverheid rapporteert over de Agenda Stad, alsmede de hieruit voortvloeiende City Deals naar de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend te Nijmegen, 30 januari 2017

*College van Burgemeester & Wethouders van de gemeente Arnhem,
R. König
Wethouder*

*College van Burgemeester & Wethouders van de gemeente Nijmegen,
H. Tiemens
Wethouder*

*College van Burgemeester & Wethouders van de gemeente Apeldoorn,
J.G. Kruithof
Wethouder*

*College van Burgemeester & Wethouders van de gemeente Ede,
L. Meijer
Wethouder*

*Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland
J.J. van Dijk
Gedeputeerde*

*Stichting Economic Board Arnhem-Nijmegen
R. König
Bestuurslid*

*Stichting Strategische Board Stedendriehoek
J.G. Kruithof
Bestuurslid*

*Radboud Universiteit
W.L.M. de Koning-Martens
Vice-voorzitter College van Bestuur*

*Namens de colleges van bestuur van Wageningen University en Stichting Wageningen Research
L.O. Fresco
Voorzitter College van Bestuur
I.J.J.H. Breukink
Lid College van Bestuur*

*Papendal Holding B.V.
J.P. Schellens
Directeur Rijnstate Ziekenhuis*

*J.K. Cappon
Lid Raad van Bestuur*

*Radboudumc
C.C. van Beek
Lid Raad van Bestuur*

*Industriepark Kleefsewaard (IPKW)
K. Rijke
Directeur*

*ENGIE Energie Nederland Duurzaam Holding B.V.
R.J. Pessers
Directeur*

*Alliander
P.C. Molengraaf
Voorzitter Raad van Bestuur*

*Rijn-IJssel Energie Coöperatie
J. de Wit
Bestuurslid*

Stichting Wiek-II
P. de Ridder
Secretaris

Alliantie Voeding in de Zorg
T. van Loenhout
Voorzitter

ACBN Evenementenbureau Nijmegen
T.E. Vrijmoet
Directeur

Minister van Economische Zaken
H.G.J. Kamp

Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
E.I. Schippers